

Prime Minister Nehru

Sri Jawaharlal Nehru, who had been Prime Minister of India since 1947, is no more amongst us. He was one of the world's principal statesmen and will live in history as the builder of modern India. A man of intellect and strong convictions, he had dominated India's politico-economic scene since the death of Mahatma Gandhi, whose faithful lieutenant and disciple he was for nearly thirty years during the national struggle against the British for India's independence.

After the establishment of self-government in India in 1947, Nehru assumed the responsibility of leading the country. His main task at home was to create political stability; which had been disturbed by the partition of India into two countries, India and Pakistan, and to break the vicious circle of poverty. The former he achieved by making India a secular and not a theocratic state. Drafted under his leadership was the constitution of India, which prohibits discrimination on the ground of cast, religion or race.

Greatly influenced by the industrial growth of the Western countries, as well as some of the Eastern countries like the U.S.S.R., he was convinced that the only way for India to eliminate acute poverty was rapid industrialization. He considered that the future of India was lying in a large number of hydro-electric dynamos rather than spinning wheels. Although he was immensely impressed by the works of Karl Marx and Lenin and by the economic system of the U.S.S.R., he could never compromise himself with their political system — totalitarianism. In this respect he remained perfect „English” — having deep faith in basic democracy and individual liberty.

Nevertheless, he was fully convinced that planned economic and social development was necessary for India, where socio-economic problems are so complex and serious. At his initiative a Planning Commission was set up in 1949, Nehru being the chairman until his death. The task of this commission was to prepare long-term as well as medium-term plans for India's social and economic development, and to advise the government on social and economic matters. His sole ambition was to establish a socialist society in the country. Under his leadership India completed two five-year plans, while the third is now midway. The main objectives of the plans are:

- (1) raising the standard of living of the people;
- (2) reducing inequalities in income and wealth and
- (3) creating greater employment opportunities for the people; the final goal being a prosperous democratic socialist society.

The first Five-Year Plan (1951-56) was a great success in that practically all targets were achieved. National income increased by about 20 per cent. Targets of the Second Plan (1956-61) could not be fully realized owing to bottlenecks caused by poor crops and the shortage of foreign exchange. Nonetheless, considerable industrial progress was made during this period. Industrial production went up by about 40 per cent; national income by about 22 per cent (although a rise by about 28 per cent was to be effected under the second Plan). The national product per capita increased by 18 per cent during 1951-61.

By the end of the second plan several enormous investment projects covering steel works and the Nangal Projects (electrification and fertilization) had been adopted. These are intended to speed up the country's industrialization. The main problem with which India is currently confronted in fulfilling her aspiration with regard to economic development; is the growing deficit in her balance of payments. Recently a separate Ministry of International Trade was created by Sri Nehru to promote the country's trade. Every effort is being made to increase exports.

Some of the other major economic reforms carried out in the country under Sri Nehru's leadership include: (1) Zamindari Abolition¹⁾; (2) establishment of community development programmes in rural areas.

India's foreign policy was based by him on the principle of positive neutrality and co-existence. He always emphasized that peace, termination of cold war and disarmament are essential conditions for living and developing, not only for underdeveloped countries but for the whole world, if humanity is to survive this nuclear age. He further stressed that countries should have faith in the principle of peaceful co-existence in spite of different political and economic systems and views.

In the U.N. Sri Nehru's policy was always to support the cause of small Afro-Asian countries both politically and economically. He always insisted that greater importance be attached to the interests and views of Afro-Asian countries. This called for some changes in the U.N. Charter, which, he advocated, should be a gradual process. He also stressed the need to make the U.N. a more effective body to govern the world's political and economic affairs.

In Nehru India and the world have lost not only a great leader and statesman, but also an „apostle” of peace.

Chaudigarh/Rotterdam.

J. C. SAIGAL, M.A.

¹⁾ Of landlordism.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Prime Minister Nehru, <i>door J. C. Saigal, M.A.</i>	487	<i>H. J. Schlüter</i>	492
Gedachten over een nieuwe universiteit, <i>door Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk</i>	488	Het Landbouwinvesteringsfonds in België: zijn betekenis en werking, <i>door A. Kempeneers</i>	495
Achteruitgang van het woonklimaat, <i>door C. P. A. Bakker</i>	490	Recente publikaties	500
De beloning van hogere functionarissen, <i>door Drs.</i>		Geld- en kapitaalmarkt, <i>door Dr. C. D. Jongman</i> ..	502

Gedachten over een nieuwe universiteit

De aanzienlijke veranderingen, die op onderwijsgebied in vele landen aan de gang zijn, zijn gedeeltelijk van evolutionaire, gedeeltelijk van revolutionaire aard. Zij houden nauw verband met hetgeen wel eens de tweede industriële revolutie wordt genoemd. De wetenschap zelf maakt niet alleen een vooruitgang door, welke in een zo korte periode in de geschiedenis nog niet is voorgekomen, ook de leermethoden zijn door technische vindingen, mede een gevolg van deze vooruitgang, verbeterd. Ten slotte is er ook als gevolg van deze vooruitgang, die de economische groei heeft versneld, een toeloop van jongeren naar wetenschappelijke instellingen, zoals waarschijnlijk ook nooit is voorgekomen. Kortom, we leven in een periode van versnelling.

Deze toestand scheidt problemen, zoals de universiteiten nooit hebben gekend. Nieuwe methoden voor dit massale onderwijs zijn vereist. Daarom is het zo gelukkig, dat parallel met deze toeloop van studenten, de communicatiemiddelen en leermethoden zijn verbeterd. Dit maakt het probleem van het wetenschappelijk onderwijs aan de massa minder moeilijk op te lossen. Onder de problemen, welke in verband met het te verwachten massale wetenschappelijk onderwijs in vele landen om een oplossing vragen, behoren vooral de organisatie hiervan en de opvoering van de produktiviteit van het onderwijs. Enkele aspecten hiervan zijn in een vorig artikel belicht¹⁾. De opmerking van Molnar²⁾, dat Amerika en West-Europa hun rollen op onderwijsgebied hebben verwisseld en dat eerstgenoemde nu vaak de leermeester is en laatstgenoemde kan profiteren van de lessen, dient niet ter zijde te worden geschoven.

Wat het wetenschappelijk onderwijs in ons land betreft, krijgt men soms het gevoel dat nog teveel in traditionele termen wordt gedacht. De wereld bevindt zich op dit gebied in een overgangperiode, waardoor nog niet duidelijk het beeld van de wetenschappelijke instellingen van „morgen” voor de geest staat. Bij de overdenking van de noodzakelijke uitbreiding van het wetenschappelijk apparaat zou het gewenst zijn zich te bezinnen op de vraag, of niet een geheel nieuwe opzet wenselijk is. Daarvoor zou men moeten breken met de gedachte, dat de universiteiten, zoals deze in Nederland bestaan, de perfecte instellingen zijn, niet alleen voor massaal wetenschappelijk onderwijs, maar ook voor de vervulling van nieuwe functies. De nieuwe tijd stelt niet alleen thans reeds nieuwe eisen, maar zal dit in toenemende mate gaan doen.

Tot de belangrijkste verschijnselen van het huidige wetenschappelijk onderwijs in ons land behoren onder meer de lange duur van de meeste studies, het grote aantal studenten, dat uitvalt, de efficiency van het onderwijs en de opleiding van het steeds toenemende aantal studenten. Om met dit laatste te beginnen, de vraag naar wetenschappelijk onderwijs is groter dan de statistieken van studerende aangeven. Er zijn velen, die gaarne wetenschappelijk onderwijs zouden volgen, maar daartoe niet in de gelegenheid zijn. Ik denk hierbij aan degenen, die in hun vrije tijd

buiten de universiteit zonder als student te zijn ingeschreven, toch hun universitaire examens doen³⁾. Daarbij kan gevoegd worden het grote aantal personen, dat op latere leeftijd of hun vroeger verworven kennis zouden willen opfrissen of hun onderbroken studie zouden willen voortzetten of een studie zouden willen beginnen, maar daarvoor of geen mogelijkheid zien, of afgeschrikt worden door de lange en/of onpraktische weg die daarvoor afgelegd moet worden.

Behalve de grote latente vraag, die er voor wetenschappelijk onderwijs in ons land moet bestaan en waarin zou moeten worden voorzien, is er bovendien plaats voor opvoering van de produktiviteit in de leermethoden. Op dit gebied vertoont ons land een achterstand ten opzichte van de Verenigde Staten⁴⁾. Kortom, er zijn allerlei functies, die op een nieuwe universiteit of beter of gemakkelijker kunnen worden ingevoerd.

Een dergelijke instelling zou op een andere wijze kunnen worden ingericht dan de bestaande universiteiten. Het zou een meer open universiteit moeten zijn, zowel wat studenten als wat leervakken betreft. Bovendien zou deze nieuwe instelling straffer moeten worden georganiseerd. Daarvoor zou het semestersysteem, het stelsel van het verplichte volgen van colleges, systeem van cijfers enz. kunnen worden ingevoerd. Behalve dag- zouden ook avondcolleges, niet alleen gedurende 6 à 7 maanden, maar het gehele jaar door, moeten worden gegeven. De bovenstaande korte gedachtengang moge hier nader worden uitgewerkt en toegelicht.

Een deel van de studerende jeugd kan efficiënter studeren in een straffer georganiseerd wetenschappelijk onderwijsstelsel dan in het vrije systeem van de bestaande universiteiten. Voor deze vrij belangrijke categorie bestaat er geen andere mogelijkheid in Nederland. Deze is er wel in de hier gedachte universiteit. Zij heeft het voordeel, dat daardoor verspilling van talent, overheidsgelden en studieuitgaven voor de ouders verminderd zullen worden.

Een ander voordeel van een dergelijke universiteit is, dat de studieduur door het semestersysteem en zomercolleges kan worden bekort. Dit is een aspect van het vraagstuk van de verhoging van het studierendement. De beste en/of hardst werkende studenten zouden door meer vakken per semester te nemen en door zomercolleges te volgen, de studieduur aanzienlijk kunnen bekorten. In het huidige universitaire stelsel is een dergelijke bekorting slechts in beperkte mate mogelijk.

Ook zou het in het hier gedachte universitaire stelsel mogelijk zijn om de doctorale studie te bekorten of in twee gedeelten te laten doen, die onafhankelijk van elkaar staan. Enkele Amerikaanse universiteiten kennen het vierkwartaalsysteem voor het verkrijgen van een „master's”-graad. Dit betekent dat een student, hard werkende, na zijn College-studie in 12 maanden een afgeronde opleiding

¹⁾ Zie „Vergelijkend wetenschappelijk onderwijs en exodus van geleerden” in „E.-S.B.” van 6 mei 1964.

²⁾ Thomas Molnar: „The Future of Education” (New York, 1961).

³⁾ Dit was althans vóór de oorlog mogelijk in de faculteit van de rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Utrecht.

⁴⁾ Men denke onder meer aan de achterstand op het gebied van televisie-onderwijs.

kan krijgen ⁵⁾ en een „master's”-graad kan halen. Onderzocht zou moeten worden of dit is aan te bevelen.

De enorme vlucht, die de avondcolleges in grote steden in Amerika hebben genomen kan bij een waardering van het Amerikaanse wetenschappelijk onderwijs niet buiten beschouwing worden gelaten. In Nederland daarentegen wordt een deel van de jeugd in speciale avondcursussen buiten de universiteiten opgeleid. Het zou zeker aan de algemene opleiding en vorming van deze niet-universitaire jeugd ten goede komen, indien voor diegenen, die diploma's voor toelating tot de universiteit bezitten de mogelijkheid bestond van het volgen van avondcolleges op een universiteit. Het heeft ons altijd getroffen, dat deze jongelui hoge kosten moeten maken voor onderwijs, dat in het algemeen kwalitatief van mindere aard is, terwijl studenten beter en meer onderwijs op een koopje kunnen krijgen. Als men dit vraagstuk op lange termijn beziet, komt men tot de paradoxale situatie, dat de studenten op de duur in het algemeen financieel krachtiger zullen zijn dan de jongelui die verstoken blijven van universitair onderwijs, overdag werken en hun vrije tijd gebruiken voor verdere studie, waarvoor zij grote financiële en andere offers over hebben en desondanks in het algemeen niet zo hoog stijgen op de maatschappelijke ladder als hun, op wetenschappelijke instellingen studerende, tijdgenoten.

Het grote verschil tussen Amerika en Nederland en wellicht andere Europese landen is, dat de Amerikaanse jeugd hard moet werken om goed wetenschappelijk onderwijs te krijgen en dat men voor elke soort onderwijs heel veel — althans in Nederlandse verhoudingen — moet betalen ⁶⁾.

⁵⁾ Dit systeem wordt onder meer toegepast aan Michigan State College, East Lansing (Michigan). De totale vakantie in die 12 maanden is beperkt tot ongeveer twee weken. De Business School van Columbia University heeft een opleiding voor een „master's”-graad, welke 16 maanden duurt. Een voordeel van dit systeem is ook, dat voor goede krachten in het bedrijfsleven de gelegenheid wordt geschapen enige tijd volledig aan de studie te kunnen wijden. In de Verenigde Staten is het niet ongebruikelijk, dat ondernemingen goede employés naar de universiteit (terug)zenden. Ook de federale overheid volgt een zelfde systeem.

Het staat vast dat jongelui, die hard gewerkt hebben voor een plaats in een goede instelling dit onderwijs beter weten te waarderen dan degenen, die met een eindexamendiploma de vrije toegang tot de wetenschappelijke onderwijsinstellingen als een vanzelfsprekendheid beschouwen.

Het grote aantal nieuwe beroepen, dat de vooruitgang van wetenschap en techniek schept, vereist voor opleiding, vooral van ouderen, een behoefte aan universitair avondonderwijs, hetzij om zich voor een nieuw beroep voor te bereiden, hetzij om daarvoor aanvullende kennis op te doen. Bovendien stellen ook veranderingen in vele bestaande beroepen nieuwe eisen aan functionarissen. Ook in die behoeften kunnen avondcolleges voorzien.

De nieuwe universiteit zou dus niet alleen van nut zijn voor jongeren, maar ook voor ouderen. Opvallend is de grotere toeloop van ouderen — waaronder een vrij hoog percentage vrouwen — naar de universiteiten in Amerika voor het volgen van bepaalde colleges of voortzetting van de studie, die zij om welke redenen ook, te vroeg hebben afgebroken. De meerdere vrije tijd, waarover men thans beschikt, opent de gelegenheid voor verdere studie en creatief werk. Dit is niet alleen een aspect van de vrije tijdsbesteding, het is ook van belang voor gepensioneerden in verband met de verlenging van de levensduur. Het doet zo verfrissend aan op de Amerikaanse universiteiten, vooral in de grote steden, niet alleen jeugdigen, maar ook ouderen te zien studeren.

Een bepaald aspect hiervan moge nog worden aangeroerd. Het stijgend aantal studenten maakt ook de oplossing van het probleem van de middelmatige studenten urgenter. Dit probleem is voor zover ons bekend nooit in al zijn aspecten onderzocht. Onder de middelmatige studenten bevinden er zich ook een aantal, dat nooit tot wetenschappelijke belangstelling is gekomen, eenvoudig omdat geleerden niet altijd inspirerende docenten zijn. Een avonduniversiteit zal een groot aantal buitengewone hoogleraren

⁶⁾ De college-gelden op de meeste Amerikaanse universiteiten en colleges bedragen voor twee semesters, d.w.z. een Nederlands academisch studiejaar, tussen de \$ 1.000 en \$ 2.000 (op de universiteiten van de meeste „States” zijn deze bedragen lager).

(I. M.)

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 200 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over ca. 200 fondsen beperkt het risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

1894

moeten aantrekken, personen die midden in de praktijk van het leven staan en doceer- en studietalenten moeten bezitten. Dit gepaard gaande met de modernste leer-methoden — vooral T.V.-onderwijs — zal een hoger studierendement opleveren dan het bestaande systeem. Een van de belangrijke voordelen van het T.V.-onderwijs is o.a. dat men de best docerende (hoog)leraren kan horen ⁷⁾. In de laatste jaren worden allerlei andere instrumenten tot verhoging van de leerproduktiviteit toegepast ⁸⁾.

Dit brengt ons vanzelf tot een belangrijk kenmerk van het moderne onderwijs, de kapitaalintensiteit van het onderwijsproces. Ook het onderwijs in Nederland zal daarvan evenals in de Verenigde Staten het geval is meer en meer de invloed ondergaan. Tot op zekere hoogte geschiedt dit reeds door de uitbreiding van de universitaire inrichtingen in de ruimste zin van het woord. Ik denk hierbij onder meer aan het (meerdere) gebruik van computers op universiteiten en hogescholen. Wetenschappelijk werk kan aanzienlijk verlicht worden door gebruik te maken van deze machines. De kosten zijn hoog, maar computers zijn onontbeerlijk voor de verhoging van de efficiency van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek.

Een aspect van de financiële kant van een dergelijke universiteit is dat gebouwen en installaties meer dan tot dusverre gebruikt zullen moeten worden om de stijgende

⁷⁾ Zelf heb ik in de laatste jaren drie T.V.-colleges thuis gevolgd die ik uitstekend vond. Niet alleen de docenten waren goed, maar vaak droeg het demonstratiemateriaal bij tot de hoge kwaliteit van deze colleges.

⁸⁾ Ik acht het niet onmogelijk dat in de toekomst de student in zijn kamer kan inschakelen op de colleges, in de bibliotheek later de bandrecorder kan vinden om een college opnieuw te horen, films te zien over bepaalde onderwerpen enz. Dit zal de hoogleraar als docent niet overbodig maken. Besprekingen in seminars enz. zullen meer tot hun recht moeten komen.

kosten van het wetenschappelijk onderwijs over een zo groot mogelijk aantal doceer- en laboratorium-uren te verdelen. Daarom is een universiteit, waar het gehele jaar door en 's avonds colleges worden gegeven, laboratoriumwerk kan worden verricht enz. efficiënter en goedkoper per student dan de gewone universiteiten.

De kapitaalintensiteit van wetenschappelijke onderwijsinstellingen heeft iets gemeen met de industrie, die in het kader van dit onderwerp van belang is. Dit is de snelle veroudering van installaties, instrumenten enz. zodra het onderwijs kapitaalintensiever wordt. Op het ogenblik bevindt ons wetenschappelijk onderwijsapparaat zich nog in uitbreiding. Voordat dit voltooid is, zal blijken hoe snel een deel van deze apparatuur veroudert en welke hoge kosten vervanging met zich brengt. Dit financiële probleem, waarvan de volle draagwijdte nog niet overzien kan worden, is een andere reden voor de suggestie voor een nieuwe universiteit.

Een ander voordeel van een dergelijke universiteit is dat de bestaande universiteiten hun traditionele positie, weliswaar aangepast aan de nieuwe tijd — bijv. in de vorm van meerdere specialisatie — zullen kunnen handhaven. Het is te verwachten, dat de grote toeloop van studenten het karakter van onze universiteiten noodgedwongen grondig zal wijzigen. Dit proces is reeds begonnen. Ik acht dit een verlies voor ons wetenschappelijk onderwijs, een verlies dat eenmaal geleden, waarschijnlijk niet meer te herstellen is. Mede voor het behoud van het karakter van de bestaande universiteiten verdient, hoe paradoxaal het moge klinken, de oprichting van een nieuwe universiteit overweging. Het zal ons wetenschappelijk onderwijsapparaat de gewenste differentiëring verschaffen, welke reeds hier en daar heeft plaatsgevonden of in uitvoering is.

Washington D.C.

v. d. V.

Achteruitgang van het woonklimaat

Er is in de laatste tijd herhaaldelijk en met veel lof gesproken over het woningbouwbeleid van Minister Bogaers in verband met de stijging van het aantal gereedgekomen woningen. Met zijn beleid is ongetwijfeld een flinke stap gezet op de weg naar vermindering van de kwantitatieve woningnood, die door de genoemde bewindsman recentelijk op 215.000 woningen werd gesteld of rond 7 pCt. van de totale woningvoorraad.

Deze vooruitgang mag ons echter niet de ogen doen sluiten voor de prijs welke daarvoor moet worden betaald. De vooruitgang in aantal wordt namelijk voor een deel verkregen ten koste van de kwaliteit der woningen. Wanneer hier gesproken wordt van woningkwaliteit, dient niet in de eerste plaats te worden gedacht aan de kwaliteit van de bouwmaterialen, doch aan het geheel van factoren dat bepalend is voor het woongenot. Daaronder neemt ook de grootte van de woning een belangrijke plaats in. De ontwikkeling van de woninggrootte loopt niet parallel met de welvaartsontwikkeling, integendeel, in de laatste jaren zijn de woningen niettegenstaande een vergroting van de welvaart steeds kleiner geworden.

Het heeft dus zin om na te gaan door welke omstandigheden deze ontwikkeling optreedt, welke voor elk van de drie woningbouwsectoren — de woningwetbouw, de premiebouw en de ongesubsidieerde bouw — van toepassing is.

Ten aanzien van de *woningwetbouw* vloeit deze ontwikkeling rechtstreeks voort uit het overheidsbeleid. De steeds stijgende bouwkosten pogen de gemeentebesturen tegen te gaan door kleiner te bouwen om op deze wijze de huren van de woningen te drukken. Het effect van deze bouwpolitiek is slechts gering. Een belangrijk deel van de kosten van een woning is min of meer constant, zodat door schaalverkleining een minder dan evenredige verlaging van de huur wordt bereikt. De kritische beoordeling van de stichtingskosten door het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid leidt tot steeds verdergaande bezuinigingen op de uitvoering van de woning. Er zijn gelukkig veel gemeenten die daartegen bezwaar maken en met medeweten van het Ministerie de stijgende bouwkosten drukken door de aannemers op andere wijze te bevoordelen. Het gelukkige slaat uiter-

De beloning van de hogere functionarissen, een kleine maar belangrijke groep in het bedrijfsleven, vormt voor de ondernemers een telkenjare terugkerend probleem. Er is geen in een C.A.O. vastgelegd salarisniveau, zoals voor de meeste hand- en hoofdarbeiders het geval is. Technieken ter bepaling van salarisverhoudingen functioneren nog onvolledig. Ook tonen de bedrijven weinig bereidheid tot onderlinge uitwisseling van gegevens. Dit laatste wijst op een behoefte aan een vertrouwelijke tussenpersoon bij de informatieuitwisseling. Als zodanig kunnen functioneren bepaalde organisaties of instellingen en ook raadgevende organisatiebureaus. Door middel van een (periodieke) salarisenquête is het mogelijk de invloed op de salarishoogte van een aantal variabelen, zoals functie, bedrijfsgrootte, bedrijfstak, leeftijd, opleiding, kwantitatief te bepalen. Tevens worden de vraag- en aanbodverhoudingen op de arbeidsmarkt verdisconteerd. Naast het directe nut van het beschikken over salarisgegevens uit andere bedrijven, kan uit de enquêteresultaten ook een soort functiewaarderingschema worden afgeleid.

De beloning van hogere functionarissen

Het belang van informatie-uitwisseling

De behoefte aan informatie.

De beloning is een vraagstuk, dat steeds in het centrum van de belangstelling staat. Verwonderlijk is dit niet. De beloning heeft zowel macro-economisch als micro-economisch belangrijke consequenties. Bovendien is iedereen er persoonlijk ten nauwste bij betrokken. Ook in dit tijdschrift is de laatste jaren door verschillende schrijvers aandacht besteed zowel aan de macro-economische consequenties van loonveranderingen als aan de ontwikkeling in de technieken en methodieken voor de vaststelling van de loonverhoudingen. Veelal wordt hierbij gedacht in groepen: handarbeiders, beambten, boeren. Wisselend staan de verschillende groepen in het nieuws, als het gaat om hun deel van de nationale inkomenskoek. Ook in de methodieken van loonbepaling moet vaak onderscheid worden gemaakt naar min of meer homogene groepen, dat wil zeggen groepen met een gelijksoortige belonings-technische problematiek.

In dit artikel willen wij de aandacht op een groep van hogere lijnfunctionarissen en stafspecialisten uit het bedrijfsleven richten, zoals bedrijfsleider, verkoopleider, con-

troller, chef technische ontwikkeling e.d. In aantal is het een te verwaarlozen groep. Voor elke individuele onderneming is zij evenwel van groot belang, niet in de eerste plaats als kostenfactor, maar wel omdat elke onderneming staat of valt met haar hogere functionarissen.

De collectieve overeenkomsten, zoals die worden gesloten met grote groepen hand- en hoofdarbeiders, schrijven aan de individuele ondernemingen voor, hoeveel zij moeten en mogen betalen aan lonen en salarissen. De C.A.O.'s laten wel enige speelruimte, waardoor de ondernemer individuele beslissingen moet nemen, zoals het al of niet gebruik maken van de „marge”. Daarnaast heeft elke ondernemer te maken met de krachten van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Hoewel door dit laatste behoefte ontstaat aan informatie over het gedrag van collega-ondernemers, biedt toch de C.A.O. een houvast voor de loonvaststelling voor arbeiders en beambten.

Geen enkel houvast ten aanzien van het loonniveau heeft de ondernemer, wanneer hij een individuele overeenkomst sluit met een hogere lijn- of staffunctionaris. In deze gevallen voelt hij een extra behoefte aan informatie over wat

(vervolg van blz. 491)

uit de Tweede Kamer acht de Minister het niet gewenst doch *noodzakelijk* een voorkeur te maken voor een groter aantal relatief goedkope woningen in plaats van voor een kleiner aantal dure woningen. Deze voorstelling van zaken is niet reëel. De beperkingen die de Minister doorvoert ten aanzien van de dure woningen kunnen gebillijkt worden, doch zijn beleid, dat in het algemeen tot kleinere woningen leidt, leidt tot een verschuiving van de woningnood van kleine gezinnen naar grotere gezinnen, voor wie de mogelijkheden tot het vinden van passende woonruimte, zoals hierboven reeds werd opgemerkt, drastisch zijn verminderd. Daarbij dient men — zoals gezegd — te bedenken, dat kleiner bouwen in de praktijk betekent relatief duurder bouwen. De besparingen aan materiaal en arbeid welke voortvloeien uit de ver-

mindering van het aantal m² per vertrek zijn minimaal. Hetzelfde geldt voor de beperkingen op de kwaliteit van de uitvoering.

Samenvattend menen wij te mogen zeggen, dat het noodzakelijk is, dat de Tweede Kamer zich opnieuw bezint op het huidige woningbouwbeleid, dat bijzonder kwalijke gevolgen heeft voor het woonklimaat. Daarbij dient met name aandacht te worden geschonken aan de positie van de grotere gezinnen, waarvoor in de premiesector geen woningen meer gebouwd kunnen worden, terwijl zij geen uitweg meer hebben in de ongesubsidieerde sector. Een speciale premieregeling ten behoeve van grote gezinnen en/of verruiming van de mogelijkheden tot bouw in de ongesubsidieerde sector voor deze gezinnen zijn een eis van sociale rechtvaardigheid:

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

in andere bedrijven in dezen gebruikelijk is. Over deze informatie kan hij in het algemeen slechts in zeer beperkte mate beschikken. De meeste bedrijven tonen weinig bereidheid dit soort van gegevens onderling uit te wisselen. Zelfs als deze uitwisseling wel plaatsvindt, is toch het nut ervan vrij gering, wegens de grote verschillen tussen de omstandigheden in twee bedrijven. Lang en overal is en wordt daarom de oplossing gezocht in het vaststellen van „objectieve” criteria voor de loonvorming.

Het zoeken naar „objectieve” criteria.

Ook bij de beloning van hand- en hoofdarbeiders spelen de objectieve criteria een grote rol. Als basis voor het landelijke overleg tussen werkgevers, werknemers en overheid over het niveau van de beloning tracht men objectieve (en kwantificeerbare) maatstaven te vinden, zoals de productiviteitsruimte. De mogelijkheid is aanwezig om individuele prestaties te belonen, en wel op basis van meer of minder objectief vastgestelde normen (tarieven). De werkclassificatie is een werkwijze, waarbij men ernaar streeft de diverse soorten werk ten opzichte van elkaar objectief te waarderen. Een dergelijk systeem leidt tot „automatisering”, met alle voordelen, maar ook met alle nadelen van dien. Een nadeel is bijv. de verstarring, die het met zich brengt.

Naarmate de werkzaamheden, wat men noemt, „hoogwaardiger” worden, wordt het steeds moeilijker om aan de hand van objectieve criteria te verrichten taken en persoonlijke prestaties te waarderen. Functie en functionaris zijn in veel gevallen nauwelijks van elkaar te scheiden. Het accent verschuift van *taakinhoud* (datgene wat moet worden gedaan) naar *functie-inhoud* (datgene wat moet worden bereikt). *Hoe* dit doel wordt bereikt, hieromtrent houdt de functie een grote mate van vrijheid in, en daaruit voortvloeiend een grote verantwoordelijkheid.

In dit verband verdient aandacht het werk van de Engelse psycholoog Dr. Elliott Jacques¹⁾. Hij stelt, dat de verantwoordelijkheid, dit is de mate waarin een functionaris wordt vrijgelaten, een objectieve maatstaf is voor het niveau van de functie en dus voor de beloning. De verantwoordelijkheid wordt gemeten door de tijdsduur vast te stellen van de langste periode, waarover beslissingsfouten niet aan het licht treden. Ook dit is dus een soort werkclassificatiesysteem. Aan de praktische meting zitten echter enkele moeilijkheden en wij betwijfelen, of het systeem algemeen toepasbaar is. Wat overigens ook interessant is om te vermelden, is de constatering van Jacques, dat er een *algemeen intuïtieve norm* bestaat ten aanzien van de „rechtvaardige” beloning van elke combinatie van functie en vervuller ervan. Deze algemene intuïtie omvat zowel het absolute niveau, als de onderlinge verhouding van de functies, als de waardering van de personen, alles uitgedrukt in geld. Zelfs indien deze algemene intuïtie bestaat, dan nog zal ze gevoed moeten worden met informatie. Ook Jacques heeft trouwens zelf talrijke gegevens verzameld.

Informatie-uitwisseling.

Terugkerende tot de hogere lijn- en staffunctionarissen, kunnen wij, het voorgaande overziende, het volgende stellen. Van een voorgeschreven salarisniveau is geen sprake.

¹⁾ Zie Drs. R. Nieuwenhuis: „Verantwoordelijkheid als meetbare maatstaf voor beloningen” in „E.-S.B.” van 3 en 31 jul 1963.

Tevens ontbreekt (nog) een systeem of techniek ter bepaling van salarisverhoudingen of functioneert onvoldedig. Dit betekent, dat de ondernemer bij de vaststelling van zijn salarisbeleid voornamelijk is aangewezen op zijn intuïtie. Zijn kennis van de arbeidsmarkt is in het algemeen vrij gering. Personeelsadvertenties, salariseisen van sollicitanten e.d. zullen hoogstens een indicatie verschaffen, meer niet; de groep, waar het hier om gaat, is daarvoor te klein en te heterogeen van samenstelling. Bovendien vindt er weinig onderlinge uitwisseling van salarieringsgegevens plaats.

De laatste constatering wijst erop, dat er behoefte bestaat aan een vertrouwelijke tussenpersoon bij de uitwisseling van salarieringsgegevens. Dit opent voor de ondernemer de mogelijkheid een inzicht te verkrijgen in wat andere bedrijven betalen aan salaris en andere vergoedingen, terwijl tevens een vertrouwelijke behandeling is verzekerd. De idee is niet nieuw. Meerdere salarisenquêtes zijn opgezet, maar nooit ingesteld. Slechts enkele worden regelmatig gehouden, waarvan wij noemen die van het C.B.S. en het C.S.W.V. De C.B.S.-enquête heeft betrekking op de beloning van employés, de C.S.W.V.-enquête op de salarisontwikkeling in de tijd; beide bestrijken een beperkt gebied.

Ook particuliere organisatiebureaus zijn bij uitstek geschikt om de functie van, vertrouwelijk tussenpersoon te vervullen. In dit verband is het interessant de salarisenquête te noemen, die in 1963 door enkele belangrijke adviesbureaus in zeven Westeuropese landen gezamenlijk is gehouden. Op deze R.E.B.-enquête²⁾, die nogal pretentius van opzet is, willen wij dieper ingaan.

De vorm van de R.E.B.-enquête.

Bij de opzet van een salarisenquête dienen in eerste instantie twee vragen te worden beantwoord:

1. Wat wordt verstaan onder beloning?
2. Welke variabelen bepalen de hoogte van de beloning en welke hiervan kunnen in de enquête worden opgenomen?

Inkomensbestanddelen.

Sub 1. Iemands inkomen is opgebouwd uit een aantal bestanddelen. De R.E.B.-enquête onderscheidt:

- bruto basissalaris;
- tantième, gratificatie, winstdeling e.d.;
- overige emolumenten, zoals pensioenvoorziening, gebruik van auto, representatievergoeding, vakantie, e.d.;
- de stijging van het salaris in de tijd.

Invloedsfactoren.

Sub 2. Belangrijke variabelen, die de hoogte van de beloning bepalen zijn:

- 1 a. functie;
- b. bedrijfsgrootte;
- c. bedrijfstak;
- d. individuele onderneming;
- 2 a. leeftijd;
- b. opleiding;
- c. persoonlijke capaciteiten;
- 3 geografisch gebied.

²⁾ In Nederland is de enquête verzorgd door het Raadgevend Efficiency Bureau Bosboom en Hegener N.V. (R.E.B.) in Amsterdam. Het initiatief is uitgegaan van het Engelse collega-bureau „Associated Industrial Consultants Ltd.” in Londen.

Bedrijfs grootte en bedrijfstak zijn te beschouwen als een nadere specificatie van de functie. De individuele onderneming als variabele is een extra specificatie van de eerste drie. Het is duidelijk, dat de invloed van de individuele onderneming op de hoogte van de beloning, hoewel impliciet wel opgenomen, niet kan worden gerapporteerd. Elke onderneming afzonderlijk kan overigens deze invloed zelf ten dele bepalen aan de hand van de gerapporteerde resultaten van de enquête.

Sub 1 a t/m d in zijn geheel geeft in grote lijnen het „niveau” van de functie aan. Evenzo geeft sub 2 a t/m c in zijn geheel het „niveau” van de persoon, dit is de bekleeder van de functie, aan. Dat de persoonlijke capaciteiten van de functionarissen niet in een dergelijke enquête kunnen worden opgenomen, behoeft geen betoog. Het geografische gebied is een variabele, die niet past in deze indeling, maar, naar is gebleken, wel degelijk van invloed is. Ze is wellicht te vergelijken met de indeling in gemeenteklassen, die wij (nog) kennen bij de arbeidersbeloning.

Onderzochte functies.

Het onderscheiden van een aantal algemeen voorkomende hogere functies (uitgezonderd directeurs) is het meest karakteristieke van de R.E.B.-enquête. De elf functies zijn: controller, chef boekhouding, bedrijfsleider, chef technische afdeling, chef bedrijfsbureau, chef inkoop, personeelschef, chef technische ontwikkeling, verkoopleider, exportleider en chef arbeidstechniek.

De grote moeilijkheid schuilt in de heterogeniteit van de functies. Om niet te veel hooi op de vork te nemen, moest de functie-omschrijving globaal worden gehouden. De bedrijfsleider is bijv. gedefinieerd als de lijnfunctionaris, die onder de directie de hoogste verantwoordelijkheid en de daadwerkelijke zorg heeft voor de produktie-aangelegenheden, inclusief de planning en de voortgangscntrole.

Het gevolg van de globale omschrijving is, dat de functies van de personen, die in de enquête onder één hoofd zijn geclassificeerd, in werkelijkheid een verschillende inhoud kunnen hebben. Onder de chefs inkoop bijv. zitten zowel personen met een overwegend administratieve taak als wel daadwerkelijke „inkopers”; hetzelfde geldt voor de exportleider.

Verwerking van de gegevens.

Van de acht genoemde variabelen zijn er zes in de enquête opgenomen. Het is in principe mogelijk, om uit het verkregen statistische materiaal de invloed van elke afzonderlijke variabele te bepalen. De overblijvende spreiding van de waarnemingen wordt veroorzaakt door het ontbreken van variabelen of een weinig gedetailleerde onderverdeling per variabele en door de relatief geringe uitwisseling van salarisgegevens tussen de bedrijven onderling. Voor het bepalen van de invloed der afzonderlijke variabelen is evenwel een grote steekproef nodig, groter dan die in 1963 bij de R.E.B.-enquête is geweest.

Besluit.

Hoewel de enquête de eerste keer niet vrij is gebleven van enkele kinderziekten, is toch vooral de grootte van de

steekproef een zwak punt. Weliswaar heeft de ervaring in Engeland, waar reeds vaker een dergelijke enquête is gehouden, geleerd, dat het aantal deelnemers een tweede keer niet onaanzienlijk hoger ligt, voldoende is dit echter niet. Er wordt naar gestreefd hier een samenwerking tussen meerdere Nederlandse organisatiebureaus of instellingen tot stand te brengen. Dit streven heeft inmiddels geresulteerd in een samenwerking in dezen tussen de bureaus „Berenschot” en „Bosboom en Hegener”. Uit de positieve reacties van de deelnemende bedrijven op de gerapporteerde resultaten blijkt, dat informatie-uitwisseling in deze vorm in een behoefte voorziet en zij zal dan ook zeker moeten worden gecontinueerd.

Het zou niet verwonderlijk zijn geweest, indien de R.E.B.-enquête in 1963 een complete chaos van cijfers te zien zou hebben gegeven. Dit is evenwel niet het geval. De resultaten van deze eerste enquête hebben aangetoond, dat zelfs uit statistisch materiaal betreffende de beloning van de hogere functionarissen in deze vrij grove vorm en van deze vrij beperkte omvang reeds duidelijk verbanden zijn te destilleren. Hieruit kan onder meer worden geconcludeerd, dat en/of van het marktmechanisme op één of andere wijze een regulerende invloed uitgaat, en/of er in het bedrijfsleven inderdaad een algemeen intuïtieve norm van Jacques bestaat, welke een bepaalde inkomstenhoogte koppelt aan een bepaalde combinatie van de eerdergenoemde variabelen.

De betekenis van deze salarisenquête ligt niet alleen in het relatief enge vlak van de salariering van de hogere lijnfunctionarissen en stafspecialisten. Haar nut voor de individuele ondernemer strekt zich uit tot het gehele personeelsbeleid ten aanzien van deze groep. Een statistische analyse van de bestaande salarieringsstructuur in het bedrijfsleven kan een indicatie geven voor het „niveau”, dat men toekent aan de verschillende functies.

Het is mogelijk om uit de enquêtegegevens als het ware een soort functiewaarderingsschema op te stellen. Het „niveau” van de functie wordt hierin gepreciseerd door middel van bedrijfs grootte, bedrijfstak en eventueel de individuele onderneming, plus de bij elke combinatie behorende centrale tendenties van leeftijd en opleiding, alle „objectieve” criteria. Dit niveau kan bovendien kwantitatief worden benaderd ³⁾ door x duizend gulden per jaar.

Wanneer nu een individuele onderneming een bepaalde functionaris belangrijk minder- of belangrijk meer betaalt, dan kunnen hiervoor diverse oorzaken bestaan: afwijkende functie-inhoud, uitzonderingspositie in de bedrijfstak, afwijkende persoonlijke capaciteiten van de betreffende functionaris. De oorzaak kan evenwel ook liggen in het feit dat, afgezien nog van een van de centrale tendenties afwijkende leeftijd en opleiding, de ondernemer het „niveau” van de functie heeft onder- of overgewaardeerd. Aldus kunnen de resultaten van de salarisenquête aanleiding geven tot een nadere bezinning op het niveau van de verschillende functies.

Amsterdam.

H. J. SCHLÜTER, econ. drs.

³⁾ In dit bedrag van x duizend gulden per jaar is uiteraard, naast het niveau van de functie, ook de relatieve schaarste aan de betreffende functionarissen verdisconteerd.

(I. M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

Het Landbouwinvesteringsfonds in België: zijn betekenis en werking

Enkele inleidende beschouwingen ¹⁾.

Na de tweede wereldoorlog is de kapitaalbehoefte in de landbouwsector voortdurend gestegen. Hiertoe droegen zowel economische als sociale factoren bij: intensivering van de eigendomsoverdrachten, mechanisering van de landbouwactiviteiten, modernisering van de bedrijfsgebouwen, groter gebruik van geselectioneerde zaden en meststoffen, verbetering van de veestapel, loonstijgingen, drang naar verhoging van de levensstandaard, e.d.m.

De landbouwer dient de combinatie van de produktiefactoren bodem, arbeid en kapitaal in zijn bedrijf te herzien. De vereiste aanpassing zal slechts tot stand kunnen gebracht worden door de vervanging van de factor arbeid door de factor kapitaal. Deze evolutie gaat thans in versneld tempo door. De gestegen kapitaalbehoefte kan niet door een groter beroep op de autofinanciering opgevangen worden, gezien de geringe rentabiliteit van de meeste landbouwexploitaties.

De belangrijkste financieringsbron van de landbouwer is dan ook de kredietinstelling. Bij het beroep op deze financieringsbron stuit de ontlener evenwel op grote moeilijkheden. Het krediet op korte termijn (maximum 1 jaar) wordt doorgaans verleend op basis van de algemene solvabiliteit van de debiteur. Als zodanig is het gemakkelijk op deze financieringsbron een beroep te doen, vermits geen speciale waarborgen geëist worden. Voor de duurzame investeringen is zij evenwel ongeschikt wegens de korte krediettermijn welke toegestaan wordt.

Voor het krediet op halflange termijn zijn de eisen strenger en wordt veelal het landbouwvoorrecht als zekerheid gevraagd. Dit landbouwvoorrecht geeft aan de geldschieder een voorrecht op het vee, het materieel en de oogst. Wegens het onzeker karakter van dit landbouwvoorrecht wordt veelal slechts een gering kredietbedrag toegestaan: meestal een derde van de getotaliseerde waardebepalingen van het vee, het materieel en de oogst. Wanneer de ontlener bovendien onroerende eigendom bezit, kan het kredietbedrag hoger gesteld worden.

De kredietverlening op lange termijn (leningen langer dan 10 jaar) met het oog op de financiering van grote investeringsprojecten, zoals de bouw van een hoeve en de installatie van een landbouwer, geschiedt deels op basis van het landbouwvoorrecht, deels op basis van een hypotheek. Naargelang het om gebouwen of grond gaat, welke hierbij als zekerheidsstelling dienen, bedraagt de hoogte van het krediet resp. 60 en 65 pCt. van de waarde der gebouwen en de grond.

Door de band en grof gezien, zal de landbouwer, wanneer hij bij een kredietinstelling om een lening verzoekt, slechts 50 à 60 pCt. kunnen ontvangen van de waarde van de door hem verstrekte zekerheden. In dergelijke omstandigheden is het klaar dat de meeste exploitaties er niet in slagen voldoende kredieten te bekomen voor de modernisering of de reconversie van hun bedrijf.

¹⁾ Zie: „Het landbouwkrediet in de Euromarkt” in „Raiffaisenecho”, no. 145, augustus 1959, blz. 1293-1297; M. van Dessel: „Kredietverlening aan de landbouw” in „Economisch en Sociaal Tijdschrift”, no. 3, juli 1962, blz. 197-200.

Bekijkt men de kwestie langs de kant van de kredietinstelling, dan kunnen eveneens verschillende zwakke punten gereleveerd worden, welke de expansie van het landbouwkrediet remmen ²⁾.

De aangerekende intrestvoet mag niet zo hoog gesteld worden als voor andere bedrijfstakken, omdat de rentabiliteit in de landbouw al te zeer afhankelijk is van natuurlijke elementen, welke de verhoging van de produktiviteit en in het bijzonder de stijging van de voortbrenging beperken.

Daarenboven hebben de landbouwexploitaties doorgaans een kleine bedrijfsomvang, zodat de aangevraagde kredieten weinig talrijk zijn en vooral meestal slechts slaan op geringe bedragen. Voor de kredietinstelling brengt dit een verhoging van de algemene onkosten mee, gezien het grote aantal kleine kredietaanvragen welke dienen beoordeeld te worden.

Verder komt het niet zelden voor dat de kredietinstelling de krediettermijn moet verschuiven daar de landbouwer niet in staat is op de vastgestelde termijn zijn schuld af te lossen. Dit komt niet omdat de landbouwer een slechte betaler is, maar wel omdat hij door ongunstige weersomstandigheden of een of andere ziekte zowel op de oogst als op de veestapel zware verliezen kan lijden.

De oprichting van het Landbouwinvesteringsfonds (L.I.F.).

Door de oprichting van een nieuw organisme heeft de Belgische wetgever de bovenvermelde nadelen inzake landbouwkredietverlening zowel voor de landbouwer als voor de kredietinstellingen trachten te vermijden.

In navolging van hetgeen voor de nijverheid gedaan werd, heeft men eveneens aan de landbouwsector belangrijke overheidssteun verleend. Deze bestaat erin, enerzijds, leningen tegen verminderde rentevoet te verstrekken en, anderzijds, kan de staatswaarborg verkregen worden. Er is daarenboven voorzien dat voor eenzelfde lening de staatswaarborg en de rentesubsidie kan bekomen worden. Volledigheidshalve is te vermelden dat slechts in enkele uitzonderlijke gevallen alleen staatswaarborg toegekend wordt. De begunstigten genieten meestal een rentesubsidie samen met de staatswaarborg.

De staats tussenkomst werd verzekerd door de oprichting bij de wet van 15 februari 1961 ³⁾ van het zgn. L.I.F. Het Fonds wordt beheerd door de Minister van Landbouw ⁴⁾, terwijl het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet voor de administratie instaat.

Het L.I.F. beschikt over de volgende middelen ⁵⁾:

1. Een jaarlijkse dotatie van tenminste B. fr. 100 mln., van 1961 af op de begroting van het Ministerie van Landbouw uitgetrokken. Deze bijdrage vormt de belangrijkste inkomstenbron van het Fonds.

²⁾ G. Verfaillie: „Le crédit agricole” in „La Revue de la Banque”, no. 6, 1963, blz. 649-672.

³⁾ Zie Belgisch Staatsblad van 2 maart 1961.

⁴⁾ In welbepaalde gevallen is de tussenkomst van de Minister van Financiën mogelijk.

⁵⁾ Zie: Van Hemelrijck: „Het Landbouwinvesteringsfonds” in „Raiffaisenecho”, mei 1961, blz. 1466-1474.

2. Daarnaast zijn er bijkomende middelen:

a) het saldo van het voorschot van B. fr. 115 mln. door de wetten van 24 maart 1952 en van 11 maart 1958 aan het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet verlend, om het toekennen van leningen aan coöperatieve vennootschappen te vergemakkelijken;

b) de terugbetalingen en de intresten van voorschotten en leningen eventueel met gelden van het Fonds.

Onder de actiemiddelen welke ter beschikking van het L.I.F. staan, dient in de eerste plaats de mogelijkheid tot het toekennen van een rentesubsidie vermeld. Deze rentetoeslag wordt aan de erkende kredietinstellingen verleend om hen in staat te stellen leningen tegen verminderde rentevoet toe te staan. De rentesubsidie is vastgesteld op maximum 3 pCt. De mogelijkheid bestaat dat de hulp minder dan 3 pCt. bedraagt; voor de leningen opgenomen door de landbouwcoöperatieën varieert de toelage van 1,5 pCt. tot 3 pCt. Tot nog toe hebben de landbouwers altijd de maximumsubsidie verkregen.

In de tweede plaats kan het L.I.F. leningen waarborgen; het Fonds treedt op als waarborgverstrekker t.o.v. de kredietinstelling. De bedoelde waarborg heeft nochtans slechts een aanvullend karakter doordat de kredietnemer eerst zelf zijn zekerheden moet uitputten. In geen geval mag de waarborg van het Fonds meer dan 75 pCt. van het bedrag van de toegekende lening dekken.

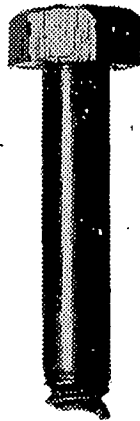
Aanvankelijk mocht het Fonds slechts zijn waarborg verlenen voor een globaal bedrag van B. fr. 500 mln. Door het K.B. van 5 november 1963 werd deze marge op B. fr. 1 mrd. gebracht.

De interventies van het L.I.F.

De tussenkomst van het L.I.F. is voorzien in de volgende gevallen:

1. *Investeringsverrichtingen met het doel duurzame goederen te verwerven, aan te leggen, te vermeerderen of te verbeteren.*

Als dusdanig is het mogelijk de tussenkomst van het

deze bout kost f,..

Eén vitale bout breekt en de machine staat stil. Direct gevolg: de productie stagneert. Misschien moet er een monteur uit het buitenland komen. Misschien verliest U een belangrijke order. Het risico van machinebreuk wordt door de toenemende mechanisatie steeds groter. Dit risico behoeft U niet zelf te dragen. Voor ieder bedrijf zijn er verzekeringsmogelijkheden, die de financiële gevolgen van machinebreuk opvangen. Het objectief advies van een assurantiemakelaar kan U in staat stellen de voor U meest geschikte keuze te doen. R. Mees & Zoonen Assurantiën beschikt over een staf van deskundigen die U gaarne zal adviseren inzake het sluiten van een verzekering aangepast aan Uw speciale behoeften, en in geval van schade Uw belangen behartigt.

R. MEES & ZONEN ASSURANTIËN

Rotterdam - Amsterdam - 's-Gravenhage - Schiedam
Delft - Vlaardingen - Alblasterdam - Spijkensisse

L.I.F. te bekomen voor bedrijfsuitrusting of uitbreiding van gebouwen en grond. De duur waarvoor de waarborg en de intrestverlaging geldt is verschillend volgens de verrichting. Bij voorbeeld voor de verbetering van bedrijfsgebouwen kan de verleende garantie van het Fonds evenals de rentesubsidie voor maximum negen jaar worden toegekend, maar voor de aankoop van machines geldt de garantie voor hoogstens negen jaar, terwijl de toelage tijdens vijf jaar verkrijgbaar is.

2. *Reconversie van bestaande bedrijven ingevolge gewijzigde economische omstandigheden.*

Dikwijls wordt aangedrongen op grotere specialisatie van de Belgische landbouwer. De omschakeling gaat evenwel met grote kosten gepaard zodat de tussenkomst van het Fonds hier eveneens nuttig is. Hierbij wordt de maximumduur van de intrestverlaging op vijf jaar vastgesteld, terwijl de waarborg over hoogstens tien jaar loopt.

3. *De installatie van land- en tuinbouwers.*

Door gunstmaatregelen ten voordele van de jonge landbouwers bij de overname van de exploitatie, wordt in landbouwkringen gehoopt aan de bedrijfstak nieuw dynamisme te verlenen. De duur van de rentesubsidiëring kan negen jaar bereiken; deze van de waarborg achttien jaar.

4. *De verwerking en commercialisatie van land- en tuinbouwprodukten door de coöperatieve verenigingen.*

De tussenkomst van het Fonds wisselt naargelang het gaat om reeds bestaande of om de oprichting van nieuwe samenwerkende verenigingen. In het laatste geval zal een ruimer beroep op het landbouwinvesteringfonds kunnen gedaan worden maar de rentesubsidiëring mag nooit meer dan 3 pCt. bedragen. Volgens het belang van de investering wordt in de praktijk een toelage verstrekt welke tussen 1,5 pCt. en 3 pCt. varieert.

Enkele statistische gegevens omtrent de tussenkomsten van het L.I.F. ⁶⁾

Vooreerst dient een belangrijke opmerking gemaakt ten einde verkeerde interpretatie van de statistieken te vermijden. De diensten van het Ministerie van Landbouw voorzien slechts twee categorieën van kredietaanvragers, nl. deze welke de rentesubsidies bekomen hebben en deze welke de waarborg genoten. Een derde categorie diende voorzien, nl. de begunstigden welke zowel de rentetoelagen als de garantie verkregen. Aan deze categorie werd geen aandacht geschonken. De landbouwers, welke en de rentesubsidie en de waarborg bekwamen, worden afzonderlijk in de statistieken opgenomen enerzijds in de klasse rentetussenkomst en anderzijds in de klasse waarborg.

De onderstaande statistieken schetsen de werking van het Fonds sinds het ontstaan in 1961 tot op einde november 1963. Gedurende het eerste jaar bleven de verrichtingen vrij beperkt in omvang; tussen het onderzoek van de ingediende aanvragen en de beslissing gingen er enkele maanden voorbij. Het Fonds is op volle toeren beginnen draaien tegen het einde van 1961.

Voor de jaren 1961, 1962 en 1963 (einde november) bedroeg de tussenkomst van het Fonds in de intresten (theoretisch bedrag berekend zonder rekening te houden met de terugbetalingen) resp. B. fr. 17,77 mln., B. fr. 65,24 mln.

⁶⁾ Onze bijzondere dank gaat hier naar het Bestuur der Economische Diensten van het Ministerie van Landbouw, welke bereidwillig interessante cijfergegevens verstrekte.

en B. fr. 81,81 mln. en werden resp. voor B. fr. 101,00 mln., B. fr. 349,79 mln. en B. fr. 482,29 mln. aanvullende waarborgen toegekend. Het overeenstemmend kredietbedrag beliep voor dezelfde jaren resp. B. fr. 670,65 mln., B. fr. 2.274,80 mln. en B. fr. 2.842,70 mln.

In de verdere bespreking slaan de gegevens telkens op de periode februari 1961 - einde november 1963.

1. *Interventies van het Fonds per sector.*

Tabel 1 geeft voor de landbouw, de tuinbouw en de coöperaties de toegestane kredieten, de rentetoelage en de staatswaarborg weer. Er dient de aandacht op gevestigd dat de cijfers geen rekening houden met de vervroegde terugbetalingen.

Door de hulp van het L.I.F. was het mogelijk 22.416 aanvragen in te willigen, terwijl B. fr. 5,79 mrd. kredieten toegestaan werden. De landbouwsector kreeg iets minder dan de $\frac{3}{4}$ van de totale kredieten; de tuinbouw en de coöperatiebedrijven bekwamen elk ongeveer 13 pCt.

De berekende rentelast wordt op ca. B. fr. 165 mln. gesteld. De resultaten volgens sector beschouwd, sluiten zeer nauw aan bij de verdeling op basis van de toegestane kredieten.

Voor de verleende waarborgen liggen de verhoudingen anders: de coöperatieven komen op de eerste plaats met ongeveer de helft van de totale gegarandeerde bedragen; de landbouw- en tuinbouwsector volgen met circa resp. 38 pCt. en 13 pCt.

Van het totale kredietbedrag werd B. fr. 933,08 mln. of 16,1 pCt. door het Fonds gewaarborgd. Uit dit geringe percentage blijkt duidelijk dat de toegestane garantie alleen een aanvullend karakter heeft zodat de kredietaanvrager telkens zijn eigen garanties dient uit te putten.

De coöperatieven bekomen zowel absoluut als relatief gezien de hoogste staatswaarborg op de opgenomen kredieten. Van de aan de samenwerkende vennootschappen toegestane kredieten kreeg 59 pCt. de waarborg van het Fonds. In de andere bedrijfstakken ligt de dekking merklijk lager. Voor de tuin- en de landbouw belooft dit percentage resp. 15,5 en 8,3.

Over de uitstaande kredietbedragen tast men volledig in het duister.

Betreffende de uitstaande waarborgen en de werkelijk verschuldigde intrestbedragen konden enkele cijfers bekomen worden. Op 30 september 1963 waren de lopende waarborgen als volgt gespreid bij de verschillende kredietinstellingen:

	in mln. frank	
— Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet	296,21	
— Centrale Kas voor Landbouwkrediet van de Belgische Boerenbond	261,14	
— Algemene Spaar- en Lijfrentekas	56,18	
— Bank van de Société Générale	31,18	
— Bank van Brussel	8,98	
— Kredietbank	0,77	
Totaal uitstaande gewaarborgde kredieten	654,46	

Tussenkomst van het L.I.F. volgens sector

(februari 1961 — einde november 1963)

Sector	Aantal dossiers	Bedrag van het krediet		Rente-tussenkomst		Waarborg	
		mln. frank	pCt. van totaal	mln. frank	pCt. van totaal	mln. frank	pCt. van totaal
Landbouw	20.030	4.237,40	73,2	122,61	74,4	353,26	37,9
Tuinbouw	2.215	769,99	13,3	21,94	13,3	119,40	12,8
Coöperatie	171	780,76	13,5	20,27	12,3	460,42	49,3
Totaal	22.416	5.788,15	100,0	164,82	100,0	933,08	100,0

Bron: Ministerie van Landbouw — Economische Diensten.

Enkele instellingen, welke voor geringe bedragen tussenkomen, werden niet in het totaal opgenomen.

De eerstgenoemde twee kredietinstellingen eisen 85 pCt. van de uitstaande waarborgen op; voegt men hierbij het aandeel van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas, alsmede dit van de Bank van de Société Générale, dan komt men tot 98,5 pCt.

De afrekening van de door het Fonds verschuldigde interesttoelage geschiedde tot voor kort op vrij onregelmatige termijnen. Thans wordt de vervaldag om de drie maand vastgesteld; de laatste vervaldag viel op 30 september 1963. Toen werd opgemaakt dat in totaal door het Fonds B. fr. 102,073 mln. rentesubsidies aan de kredietinstellingen werden toegekend.

2. Interventies van het Fonds volgens de bestemming van het krediet.

De cijfers van tabel 2 geven de toegestane kredieten waarbij geen rekening werd gehouden met de vervroegde terugbetalingen.

te vergroten. Waarschijnlijk gaat het hier om oude landbouwers, welke door gebrek aan kennis, specialisatie en initiatief, de kredietfaciliteiten negeren.

De rentetussenkomst hangt vanzelfsprekend samen met de toegestane kredieten, zodat er weinig verschil is met de relatieve verdeling volgens toegestane kredieten.

Volgens de toegekende waarborgen wordt het onderlinge belang van de verschillende investeringsobjecten t.o.v. de verdeling volgens het bedrag der kredieten en de rentetussenkomst sterk gewijzigd. De gegarandeerde kredieten gaan voor circa de helft naar de commercialisatie en de verwerking; samen met de gewaarborgde installatieleningen komt men tot 88,0 pCt., zodanig dat de kredieten voor de bedrijfsuitrusting en de constructie in geringe mate door de staatsgarantie gedekt worden.

3. Interventies van het Fonds volgens grootteklassen en bestemming van het krediet.

Tabel 3 geeft de indeling weer van de kredieten volgens de grootte van de toegestane bedragen.

TABEL 2. *Tussenkomsten van het Fonds volgens de bestemming van het krediet*
(februari 1961 — einde november 1963)

Aard van de investering	Aantal dossiers		Bedrag van het krediet		Rente-tussenkomst		Waarborg	
	Absolute cijfers	pCt. van totaal	mln. frank	pCt. van totaal	mln. frank	pCt. van totaal	mln. frank	pCt. van totaal
Installatie	6.971	31,1	2.599,31	45,0	75,07	45,5	359,66	38,6
Omschakeling	320	1,4	93,95	1,6	2,72	1,6	9,47	1,0
Bedrijfsuitrusting	9.868	44,0	1.155,86	19,9	33,24	20,2	19,34	2,0
Constructie	5.085	22,7	1.157,47	20,0	33,50	20,3	84,19	9,0
Commercialisatie en verwerking	172	0,8	781,56	13,5	20,29	12,4	460,42	49,4
Totaal	22.416	100,0	5.788,15	100,0	164,82	100,0	933,08	100,0

Bron: Ministerie van Landbouw — Economische Diensten.

Naar het aantal ingewilligde aanvragen beschouwd, zijn het de kredieten voor de bedrijfsuitrusting welke de eerste plaats innemen; hierop komen de installatie- en de constructie-aanvragen. De begunstigen met betrekking tot de omschakeling en de commercialisatie en de verwerking zijn van gering belang. Volgens het toegestane krediet komen deze voor de installatie veruit vooraan gevolgd door de constructie- en de bedrijfsuitrustingskredieten.

De tegenstelling tussen het aantal aanvragen en het toegestane krediet in de commercialisatie- en verwerkingssector is opvallend; dit bewijst dat het meestal om grote samenwerkende vennootschappen gaat welke belangrijke sommen ontlene.

De kredieten voor de omschakeling zijn juist zoals het aantal aanvragen gering. Deze vaststelling wijst erop dat vele kleine Belgische landbouwers geen gebruik willen maken van de kans welke hun geboden wordt om door overschakeling op meer intensieve teelten (tuinbouw) hun bestaan te beveiligen en de rentabiliteit van hun exploitatie

De meeste kredietaanvragen slaan op bedragen gaande van B. fr. 100.001 tot B. fr. 250.000; deze categorie komt voor 36,3 pCt. tussen. Hierop volgen de categorieën van B. fr. 50.001 tot B. fr. 100.000 en deze van B. fr. 250.001 tot B. fr. 500.000, welke resp. 28,9 pCt. en 16,2 pCt. opeisen. De hoogste twee kredietklassen hebben samen een aandeel van 7,1 pCt. in het totale aantal verleende leningen.

Volgens investeringsobject beschouwd is het volgende vast te stellen:

— voor de installatie heeft 66,4 pCt. der leningen betrekking op de klassen B. fr. 100.001/500.000;

— voor de omschakeling heeft 80,0 pCt. der leningen betrekking op de klassen B. fr. 50.001/500.000;

— voor de bedrijfsuitrusting gaat het meestal om kleine bedragen: 96,6 pCt. van de kredieten valt in de klassen B. fr. 1 tot 250.000;

— voor de constructie is geen sterke concentratie van de aanvragen in een bepaalde categorie vast te stellen, dit in tegenstelling met de verwerking en de commercialisatie,

TABEL 3. *Indeling per grootteklassen volgens de bestemming van het krediet*

Grootteklassen	Installatie		Omschakeling		Bedrijfsuitrusting		Constructie		Verwerking en commercialisatie		Totaal	
	Aant. doss.	mln. frank	Aant. doss.	mln. frank	Aant. doss.	mln. frank	Aant. doss.	mln. frank	Aant. doss.	mln. frank	Aant. doss.	mln. frank
Van B. fr. 1 tot 50.000	266	10,84	30	1,27	1.766	68,84	599	25,19	4	0,16	2.665	106,30
Van 50.001 tot 100.000	997	88,63	65	5,96	4.112	364,89	1.282	113,93	5	0,44	6.461	573,85
Van 100.001 tot 250.000	2.394	468,55	122	22,78	3.657	563,64	1.854	361,84	19	3,21	8.046	1.420,02
Van 250.001 tot 500.000	2.233	879,41	69	25,89	268	94,64	1.054	380,82	21	8,95	3.645	1.389,71
Van 500.001 tot 1.000.000	772	579,15	23	18,56	47	34,69	237	173,58	17	13,10	1.096	819,08
Meer dan 1.000.000	309	572,73	11	19,50	18	29,16	59	102,11	106	755,70	503	1.479,20
Totaal	6.971	2.599,31	320	93,96	9.868	1.155,86	5.085	1.157,47	172	781,56	22.416	5.788,16

Bron: Ministerie van Landbouw — Economische Diensten.

waar de leningen van meer dan B. fr. 1 mln. 61,6 pCt. van de totale aanvragen uitmaken. Volgens het bedrag beschouwd eist deze klasse het leeuwedeel op, nl. 96,7 pCt.

4. Geografische spreiding van de kredieten.

De regionale verdeling van de kredieten zal als laatste punt behandeld worden.

gewenst is. Hierdoor is het waarschijnlijk dat de goedkeuring in de Kamers van de nieuwe kredietgrens enigszins vertraagd wordt.

Als scherper wapen ter afremming van de kredietverlening, bestaat de mogelijkheid de rentetoeelage te verlagen en de voorwaarden tot verlening van het krediet aan strengere maatstaven te binden. Tot nog toe is omtrent de

TABEL 4. *Regionale indeling van de toegestane kredieten, de rentetussenkomst en de waarborg*
(februari 1961 — einde november 1963)

Provincie	Aantal dossiers	Kredietbedrag		Rentetussenkomst		Waarborg	
		mln. frank	pCt. van totaal	mln. frank	pCt. van totaal	mln. frank	pCt. van totaal
West-Vlaanderen	3.313	1.023,20	17,6	29,24	17,7	173,43	18,5
Oost-Vlaanderen	2.507	779,42	13,5	22,24	13,5	147,51	15,8
Antwerpen	2.084	636,87	11,1	18,50	11,2	95,97	10,3
Limburg	1.645	472,44	8,1	13,34	8,1	89,21	9,6
Totaal Vlaamse provincies	9.549	2.911,93	50,3	83,32	50,5	506,12	54,2
Henegouwen	2.995	724,56	12,5	20,37	12,4	102,78	11,1
Namen	2.160	507,83	8,8	14,31	8,7	93,04	9,9
Luik	2.586	645,65	11,2	18,35	11,1	145,51	15,6
Luxemburg	2.334	360,81	6,2	10,24	6,2	27,16	2,9
Totaal Waalse provincies	10.075	2.238,85	38,7	63,27	38,4	368,49	39,5
Brabant	2.792	637,37	11,0	18,23	11,1	58,46	6,3
Algemeen totaal	22.416	5.788,15	100,0	164,82	100,0	933,07	100,0

Bron: Ministerie van Landbouw — Economische Diensten.

De Vlaamse gewesten komen grosso modo voor de helft tussen in de verleende kredieten; dezelfde verhouding geldt voor de bijkomende begunstigingen in verband met de rentetussenkomst en de garantie.

West-Vlaanderen heeft het meest op de kredietfaciliteiten een beroep gedaan; hierop volgen Oost-Vlaanderen en Antwerpen. Ook in Limburg is er veel belangstelling voor de verleende hulp.

Wallonië heeft circa 39 pCt. van de kredietbedragen opgenomen. Henegouwen, Luik en Namen nemen er de gunstigste posities in. In Luxemburg zijn de ingewilligde kredietaanvragen talrijk, maar het kredietbedrag is in verhouding vrij laag.

Conclusies.

Sinds de oprichting van het L.I.F. werden B. fr. 5,79 mrd. kredieten toegekend, welke onder een of andere vorm van de voorziene overheidstussenkomst hebben genoten.

De kredietverlening wordt zeer aantrekkelijk gemaakt vermits aan de landbouwers tot nog toe een rentetoeelage van 3 pCt. werd verleend.

De waarborg van het Fonds kwam aan vele agrariërs ten goede, maar dit voordeel wordt slechts ten volle geapprecieerd wanneer eveneens de rentesubsidie bekomen wordt.

De uitstaande waarborgen op 30 september 1963 bedroegen B. fr. 654,5 mln., zodat toen nog een comfortabele marge overbleef alvorens het plafond door de wet voorzien (B. fr. 1 mrd.) benaderd wordt.

Wegens het succes van de kredietverlening is op dit ogenblik de kredietgrens bijna bereikt. Bij de Kamers is reeds een wetsontwerp ingediend, welk ertoe strekt de kredietmarge op B. fr. 1,5 mrd. te brengen met mogelijkheid tot verhoging tot B. fr. 2 mrd.

De huidige conjuncturele situatie is evenwel van deze aard dat een sterke uitbreiding van de kredietverlening on-

vermindering van de kredietverlening van overheidswege niets besloten.

Bij de beoordeling van de resultaten is opgevallen dat zeer weinig kredieten dienen voor de reconversie van de exploitaties. In de toekomst zou ongetwijfeld moeten geijverd worden om de kleine landbouwers ertoe aan te zetten over te schakelen op kapitaalintensieve teelten (tuinbouw). In dit verband kan de vraag gesteld worden of de overheid voldoende aandacht wijdt aan de beroepsvoorlichting der betrokken landbouwers. In politieke middens wordt te weinig gesproken over structurele hervormingen, welke van aard zijn om de rentabiliteit van de landbouwsector op blijvende wijze te verbeteren, terwijl te veel het accent gelegd wordt op de prijssubsidiëring. Langs deze laatste weg is het wel mogelijk de financiële toestand van de landbouwer tijdelijk te verbeteren maar de oplossing van de problemen op lange termijn wordt er alleen door vertraagd. De marginale landbouwbedrijven blijven tijdelijk in leven door een kunstmatig hoog prijsniveau maar door de geleidelijke versoepeling van de concurrentie in Euromarktverband dient men zich geen illusies te maken omtrent het lot van deze exploitaties. Ter vergelijking kan hier verwezen naar de massale toelageverlening aan de steenkolenmijnen door dewelke het ook niet mogelijk bleek een reeks marginale exploitaties van de ondergang te redden.

Door de oprichting van het L.I.F. wordt aan de overheid een machtig wapen ter hand gesteld om de structurele verbetering van de Belgische landbouwsector in de hand te werken. Gekoppeld aan het ruim opgevat plan met betrekking tot de ruilverkaveling zou de tussenkomst van het L.I.F. op de duur tastbare resultaten moeten afwerpen⁷⁾. De tijd voor de bezinning is gekomen want er is op het gebied van de structuurverbetering nog een lange weg af te leggen.

Brussel.

A. KEMPENEERS.

⁷⁾ De kwesties in verband met de ruilverkaveling vallen niet onder de bevoegdheid van het L.I.F.

RECENTE PUBLIKATIES

E. V. Morgan: A first approach to economics. Pitman, Londen 1963, 470 blz., 22 sh.

R. C. Bernhard: Wettbewerb, Monopole und öffentliches Interesse. Ihre Behandlung in der ökonomischen Theorie sowie im anglo-amerikanischen und deutschen Recht. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart 1963, 155 blz., f. 18,55.

O. Morgenstern: Spieltheorie und Wirtschaftswissenschaft. R. Oldenbourg, München/Wenen 1963, 200 blz., DM 13,80.

G. M. Meier: Leading issues in development economics. Oxford University Press, New York 1964, 576 blz., 49 sh.

Een overzicht van literatuur van toonaangevende economen, uitvoerig aangevuld door commentaar van de auteur.

M. Clawson: The role of natural resources in international development. John Hopkins Press, Baltimore 1964, 464 blz., 60 sh.

L. N. Lindberg: The political dynamics of European economic integration. Oxford University Press, Oxford 1964, 382 blz., 50 sh.

P. A. Samuelson: Stability and growth in the American economy. Munksgaard, Copenhagen 1963, 60 blz., Kr. 7,70.

A. T. Peacock and D. J. Robertson ed.: Public expenditure: appraisal and control. Oliver and Boyd, London 1963, 168 blz., 21 sh.

H. Liebhafsky: The nature of price theory. The Dorsey Press, Homewood Illinois 1963, 562 blz., \$ 10,65.

F. G. Reuss: Fiscal policy for growth without inflation. The German experiment. Uitg. John Hopkins Press, Baltimore 1964, 334 blz., 60 sh.

J. G. Chapman: Real wages in Soviet Russia since 1928. Harvard University Press. Cambridge (Mass.) 1963, 395 blz., \$ 12.

Inflation und Weltwährungsordnung. Aufsätze von J. Rueff, W. Röpke u.a. Rentsch, Erlenbach-Zürich/Stuttgart 1963, 231 blz., Fr. 11-/15.

M. Morishima: Equilibrium, stability and growth. A multi-sectoral analysis. Clarendon Press, Londen 1964, 224 blz., 42 sh.

De verzamelde essays zijn voornamelijk gewijd aan het herformuleren en ontwikkelen van de theorie van het algemeen economisch evenwicht van Walras.

Dr. H. M. in 't Veld-Langeveld: Gezins sociologie en gezinsbeleid. Erven J. Bijleveld, Utrecht 1963, 143 blz., f. 6,90 (paperback).

Deze publikatie in de serie „Sociologie en samenleving” beoogt een bijdrage te leveren aan de toegepaste gezins sociologie door (A) vast te stellen wat de gezins sociologie bezit aan direct toepasbare kennis: hoofdstuk 2 beschrijft de voornaamste theoretische ontwikkeling en de praktische betekenis daarvan. Deze laatste wordt in hoofdstuk 3 nog verduidelijkt door middel van uitvoeriger voorbeelden —

(B) na te gaan hoe het fonds van voor de praktijk bruikbare kennis aanzienlijk zou kunnen worden aangevuld: in hoofdstuk 4 wordt een sociologisch-theoretische visie ontwikkeld, die vruchtbaarder zal blijken voor de maatschappelijke toepassing, waarvan in hoofdstuk 5 voorbeelden worden uitgewerkt.

Aspecten van het gezinsbeleid in Nederland en een meer algemeen verband tussen gezins sociologie en gezinsbeleid komen in de laatste hoofdstukken aan de orde. Enkele uitspraken van de schrijfster: „Ik houd het ervoor, dat het huidige gezin minder de ontplooiing dan de stabilisering van de persoonlijkheid van de volwassene bevordert”. „Speciaal het Hollandse gezinsleven is wel eens al te „knus” en werkt dan eerder verstarrend dan stabiliserend”.

Dr. M. P. van Hecke: Subsidies als instrument van de economische politiek. H.E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1963, 230 blz., f. 20 geb.

De Belgische auteur beoogt een volledige theorie van de subsidiepolitiek te formuleren, waarbij een beschrijving van de Belgische praktijk als grondslag dient. Een zestal hoofdstukken zijn gewijd aan techniek, gevolgen en doelmatigheid van resp. inflatiecontrole en van beschermende produktiesubsidies. Andere hoofdstukken betreffen invoersubsidies; techniek, gevolgen en doelmatigheid van export-subsidies en investerings- en consumptiesubsidies.

Hij komt tot een genuanceerde conclusie: zowel de volledige verwerping als de volstrekte goedkeuring van een subsidiepolitiek is onjuist. Theoretisch zijn er gunstige en schadelijke toepassingen. De aanwijzingen van de theorie kunnen in de praktijk echter niet altijd in acht worden genomen wegens onvoldoende statistische voorlichting.

A. A. Wempe: Belastingrecht. Voor het examen M.B.A. en S.P.D. 16e druk. J. Muusses N.V., Purmerend 1963, 266 blz., f. 9,50.

In deze druk zijn opgenomen de Algemene wet inzake rijksbelastingen en de Wet op de loterijbelasting. De in de overige hoofdstukken behandelde stof is — behoudens noodzakelijke wijzigingen en aanvullingen — gelijk aan die van de voorgaande druk.

Prof. Dr. J. F. Haccoû: De fusie als vorm van concentratie. H.E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1963, 37 blz., f. 2,80.

Deze publikatie is de — ietwat aangevulde en gewijzigde — tekst van een uiteenzetting voor de op 16 juni 1963 gehouden besloten algemene ledenvergadering van het Verbond van Nederlandse Werkgevers.

Drs. A. R. van der Burg: De beste beslissing nemen. Toepassingen der beslistkunde (operations research) in het bedrijfsleven. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1963, 147 blz., f. 13,90.

Uit de inhoud: hoe groot moet de capaciteit per eenheid zijn? — voorraad- en bestelgrootte — bepalingen van route en onderlinge ligging — onderhoud, revisie en vernieuwing van machines — concurrentiepolitiek.

John Hackett, Anne-Marie Hackett: Economic Planning in France. G. Allen and Unwin Ltd., Londen 1963, 418 blz., 40 sh.

Dat een Brits-Frans echtpaar een uitvoerig Engels boek schrijft over het Franse systeem van planning is wellicht symbolisch wat de Britse belangstelling voor dat systeem betreft. (Mogelijk zullen zich in de toekomst nog meer — post-Gaullistische — symbolische interpretaties openbaren). J. Hackett (medewerker van de O.E.S.O. te Parijs) en zijn vrouw („Conseiller R f rendaire at the French Cour des Comptes) waarden het Franse systeem van planning als „the most advanced example of such a system in an industrially developed economy whose essential structures remain capitalistic”. Hiermede is wel enigermate de instelling getypeerd van de auteurs; het kritische element neemt in hun boek slechts een bescheiden plaats in.

Zoals bekend heeft de Franse planning eveneens actuele betekenis voor Nederland. Het Europese parlement aanvaardde onlangs een conceptie van de Europese Commissie voor een economische politiek van de E.E.G. op middellange termijn. De opzet is wel wat anders uitgevallen dan die van de Franse. Opmerkelijk is evenwel dat de parlementaire commissie het Franse concept steeds weer als een goed, resp. waarschuwend voorbeeld aanhaalde. Last but not least zij eraan herinnerd dat Minister Andriessen heeft medegedeeld in Nederland „medium term projections” te willen realiseren; weliswaar meer naar Zweeds model, doch ongetwijfeld ook met elementen, die verwant zijn aan die van de Franse *planning*.

In het besproken boek wordt, na een summier historisch overzicht, uitvoerig het institutionele kader van het systeem van planning behandeld. Achtereenvolgens komen aan de orde (status, structuur, functies van) het „Commissariat Général du Plan”; de adviserende organen; de overheidssector (departementen, genationaliseerde sectoren) en de regionale planning en technische organen.

De wording van het Plan is het onderwerp van het tweede deel. De verschillende stadia worden op de voet gevolgd, met name van het vierde vierjarenplan (parlementair goedgekeurd in 1962). Een zeer interessant aspect vormt het onderwerp van het derde deel, nl. hoe de autoriteiten trachten de plandoelstellingen te realiseren. In het deel „Towards the fifth plan” worden essentiële lessen van het verleden en eisen van de toekomst onder de loep genomen, o.m. van de methodiek (al dan niet overgaan op een simultaan vergelijkingstelsel); inkomenspolitiek, open economie, de publieke opinie; voorstanders van een „ conomie concertée” contra die van „la planification démocratique” (w.o. Mendes-France); de rol van de vakverenigingen (een zwakke steen in het systeem).

In het laatste deel „General Conclusions” wordt het Plan gewaardeerd als een „way of providing permanent arrangements for a collective and systematic reflection on the problems and prospects of the economy with a view to action”.

Zojuist verscheen

Prof. dr. P. J. Verdoorn.

HET COMMERCIEEL BELEID BIJ VERKOOP EN INKOOP

Meer dan de besomming van alle dag zijn de grote lijnen van de verkoop- en inkooppolitiek onderwerp van dit boek.

Aangezien de lezer slechts weinig gebaat is met een opsomming van allerhand uiteenlopende oplossingen, heeft professor Verdoorn de nadruk gelegd op de eigenlijke analyse van de verkoop- en inkooppolitieke vraagstukken en het onderkennen van de omstandigheden, die bij het uitstippelen van een doelmatige politiek in aanmerking moeten worden genomen.

Ook de in ruime kring reeds toegepaste methoden der „operations research” komen aan de orde.

565 blz. - Bedrijfseconomische Monographi en XXXIX - f. 48,—

Bestel uw exemplaar bij

DE WESTER BOEKHANDEL

Nieuwe Binnenweg 331 - Rotterdam

Telefoon (010) 5 39 41 - 3 20 76.

Giro 18961.

Gespecialiseerd op economisch gebied!

A. A. J. Smulders: Pressiegroepen en inflatie in de Verenigde Staten. Zuid-Nederlandsche Drukkerij N.V., 's-Hertogenbosch 1963, 315 blz., f. 10,50.

Na de laatste wereldoorlog was er in de Verenigde Staten noch voldoende werkgelegenheid, noch monetaire stabiliteit. De auteur beoogt voor deze „inflationary depression” een diagnose en therapie uit te werken. Een nadere bezinning op het inflatiebegrip leidt o.m. tot de conclusie dat het traditionele onderscheid tussen bestedings- en beloningsinflatie weinig zin heeft voor een causale analyse. Wel zijn deze concepties nuttig in situaties van resp. een excessieve vraag (bestedingsinflatie) en een depressieve situatie (beloningsinflatie).

In een overzicht van de discussies en opvattingen over de rol van de vakverenigingen worden twee denkrichtingen onderscheiden, die resp. geen (of een geringe) en wel (o.m. Schlesinger) een zelfstandige invloed op lonen en prijzen erkennen. In het hoofdstuk over de empirische betekenis tussen pressiegroepen en inflatie stelt de auteur dat de visie van Schlesinger een grote actuele betekenis heeft.

Alvorens enige instrumenten van economische politiek tot verwezenlijking van monetaire stabiliteit aan te geven, wordt nagegaan of er nog andere remmende factoren tegen inflatie zijn. Als zodanig komen in aanmerking geldillusie, belastingprogressie, dalend uitvoervolume en daarmee van de werkgelegenheid als gevolg van binnenlandse prijsstijgingen.

Na een hoofdstuk over de effectiviteit van de monetaire politiek volgt dat met nadere beschouwingen over een drietal maatregelen ter verbetering van de effectiviteit van deze politiek. Tot slot komen achtereenvolgens de kartel-, loon- en prijspolitiek aan de orde.

Dr. L. J. Zimmerman: Geschiedenis van het economisch denken. Zesde ongewijzigde druk. Uitg. Albani, 's-Gravenhage 1963, 312 blz., f. 17 geb.

Het aantal handboeken over de geschiedenis van de economische wetenschappen is niet zo groot. Tot de voor- aanstaande werken op dat gebied behoort dat van Dr.

Zimmerman. Vrij kort na de eerste druk (in 1947) kwam deze zesde druk tot stand. De auteur streeft ernaar iedere theorie uit een vroeger tijdvak onmiddellijk in verband te brengen met de actuele problematiek der economische wetenschap en daardoor tevens een inzicht in de tegenwoordige stand van deze wetenschap te geven. Als zodanig zou het een „Inleiding in de theoretische economie op historische grondslag” genoemd kunnen worden.

Gekozen is voor de opzet van een weergave van de theorieën. Er wordt weinig gesproken over economen en hun leerstellingen; biografische gegevens worden niet vermeld.

Dr. H. J. J. van Beinum: Een organisatie in beweging. Een sociaal-psychologisch veldexperiment bij de postcheque- en girodienst. Met een nabescherping door G. F. J. A. Groen. Uitg. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1963, 195 blz., f. 18,50.

Met behulp van de veldexperimentele methode toetst de auteur een aantal hypothesen betreffende leiderschap en organisatie. Voorts beoogt hij de toepasbaarheid van de resultaten van het sociaal-psychologisch onderzoek van de kleine groep binnen het grotere organisatieverband aan te tonen. Daartoe vond een onderzoek plaats bij de Postcheque- en Girodienst te 's-Gravenhage, waar bij het uitvoerend personeel een bijzonder sterke negatieve instelling t.a.v. de arbeidssituatie (arbeidstempo, onvoldoende contact met chefs enz.) werd geregistreerd. Zich sterk aansluitend bij de systeemtheorieën en de resultaten van de groepsdynamica wil de auteur zowel de klassieke organisatie-theorieën (waarin de factor mens wordt ontkennd) als een te zware nadruk op de „human relations”-visie vermijden. Het boek richt zich tot wetenschapsbeoefenaren en tot hen die in de beleidssfeer werkzaam zijn.

GELD- EN KAPITAALMARKT

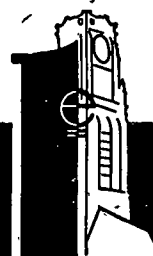
Geldmarkt.

In de jongste weekstaten van De Nederlandsche Bank komt een merkwaardige ontwikkeling naar voren. De gouden deviezenreserve van de Centrale Bank toonde na de eerste weken van het jaar tot 4 mei een vrij geregelde daling. In de laatste tijd echter is de reserve toegenomen en wel met f. 100 mln. Het is niet erg waarschijnlijk dat de betalingsbalanssituatie plotseling is omgeslagen, zodat men wel tot de conclusie moet komen, dat de banken op vrij ruime schaal haar buitenlandse uitzettingen repatriëren en wel met een hoger bedrag dan nodig om het vraag-excedent van de cliënten naar valuta te bevredigen, waardoor zij in staat zijn het genoemde bedrag naar De Nederlandsche Bank door te verkopen.

Opvallend is verder, dat de Staat zijn tegoed bij de circulatiebank laat teruglopen, hetgeen uiteraard een marktverruimend effect heeft. In de 25 mei eindigende periode ging het zelfs om f. 253 mln., hetgeen men in verband heeft gebracht met de uitbetaling van de vakantietoelage aan ambtenaren en zekere periodieke uitkeringen aan de gemeenten, o.a. in verband met onderwijs.

Het saldo der banken bij de Centrale Bank was 25 mei, niettegenstaande de bankpapieromloop reeds stijgende is, ruim. In de afgelopen week heeft de uitzetting der circulatie zich versneld, zodat op een daling van de geldmarktrente geen kans bestond.

„EERSTE ROTTERDAMSCHER”

MAATSCHAPPIJ VAN VERZEKERING N.V.
SCHIEKADE 130, ROTTERDAM

Gezocht wordt een

STAFFUNCTIONARIS

ADMINISTRATIEVE ORGANISATIE

die over voldoende inventieve eigenschappen beschikt om in nauwe samenwerking met de administrateur van de maatschappij zelfstandig problemen op het gebied van werkmethodeverbetering en verdere mechanisering van de administratie ter hand te nemen.

Opleiding: Middebare schoolopleiding en akte M.O. Handelswetenschappen A of de akte M.O. Boekhouden of het S.P.D. deel I en II, dan wel het daarmee gelijkwaardig te achten gedeelte der accountantsstudie.

Ook zij, die reeds vergevorderd zijn met een der hierboven bedoelde opleidingen kunnen in aanmerking komen.

Leeftijd t/m 30 jaar.

Sollicitatiebrieven met volledige inlichtingen omtrent personalia; opleiding en ervaring te richten aan het Hoofd Personeelszaken van de Eerste Rotterdamse, Postbus 298 Rotterdam.

Kapitaalmarkt.

De scherp op de marktverhoudingen afgestemde tweede lening 1964 van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, die aanvankelijk bij de geldnemers een zekere terughoudendheid had ontmoet, heeft toch succes gehad. Bij de toewijzing zal een reductie moeten worden toegepast. De aanvankelijke aarzeling heeft waarschijnlijk verband gehouden met de weifeling ten aanzien van de ontwikkeling van de rentestand. Het tekort op de betalingsbalans is tevens een weerspiegeling van een storing in de verhoudingen op de kapitaalmarkt, hetgeen tot rentestijging moet leiden. Een zekere verhoging heeft zich inderdaad voorgedaan, maar deze heeft plaats gehad in de laatste maanden van vorig jaar, toen de betalingsbalans nog een overschot vertoonde. Toekomstverwachtingen hebben destijds waarschijnlijk een rol gespeeld.

In de eerste vier maanden van het lopende jaar bleef de rente zich op het in het begin van het jaar bereikte peil handhaven. Het is mogelijk, dat het liquiditeitsverkrappende

effect van het betalingsbalanstekort door inflatoire financiering zowel van de centrale als de lagere overheid werd verdoezeld. Doch met name bij het Rijk moet men met een krachtige seizoenbeweging rekening houden. Eens komt de conjuncturele waarheid aan het licht.

In de laatste weken is er een lichte rentestijging te constateren. Op de publieke markt kwam de rente voor staatsleningen met een gemiddelde looptijd langer dan tien jaar van 4,85 pCt. op 4,92 pCt. Ook op de ondershandse en de hypotheekmarkt bestaat een lichte opwaartse beweging. Het grote succes bij de uitgifte van participatiebewijzen Vastgoedbeleggingsfonds Nederland, waar een aanzienlijke reductie bij de toewijzing moest worden toegepast, heeft maar zijdelings met de rente te maken. De voortdurende hausse op de markt voor onroerend goed is hier de hoofdfactor.

Na de daling van het spaartegoed bij de Rijkspostspaarbank hebben de boerenleenbanken in april nu ook een nadelig spaarverschil, nl. van f. 7 mln., moeten boeken. Seizoenfactoren spelen hier een belangrijke rol.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	30 dec. 1963	H. & L. 1964	22 mei 1964	29 mei 1964
Algemeen	392	419 — 394	417	414
Intern. concerns	548	598 — 553	593	589
Industrie	341	356 — 340	352	352
Scheepvaart	153	161 — 147	150	146
Banken	232	249 — 232	239	236
Handel enz.	165	174 — 164	173	175

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.	30 dec. 1963	22 mei 1964	29 mei 1964
Kon. Petroleum	f. 147,50 a)	f. 161,40	f. 158,20
Philips G.B.	f. 148,30	f. 154,20	f. 153,70
Unilever	f. 138,90	f. 147,30	f. 145,60
Expl. Mij. Scheveningen	398	348	350
A.K.U.	526	509	503½
Hoogovens, n.r.c.	564½	642	645
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	775	880	881
Nationale-Nederlanden, c.	870	899	910
Zwanenberg-Organon	900	995	980
Robeco	f. 227	f. 231	f. 229

New York.

Dow Jones Industrials	760	821
-----------------------------	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. b)	4,71	4,88	4,92
Aand.: internationales b)	3,15 c)		3,37
lokales b)	3,66 c)		3,38
Disconto driemaands schatkist- papier	2½		2½-3

a) Gecorrigeerd in verband met bonus.

b) Bron: Veertiendaags Beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

c) 19 december 1963.

C. D. JONGMAN.

**ADVERTEER MEER
IN
E.-S.B.!**

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten

met gegadigden

★

indien

Uw telefoonnummer

in Uw annonce

moet worden

opgenomen,

vermeld dan

tevens het

NETNUMMER

Alkmaar
Amsterdam
Arnhem
's-Gravenhage
Groningen
Helmond
Hengelo
Rotterdam
Tilburg
Utrecht
Brussel
Paramaribo

VEREENIGDE ACCOUNTANTSKANTOREN

Voor ons kantoor te Hengelo (O.) zoeken wij een

ACCOUNTANT

lid N.I.v.A. of V.A.G.A.

Gedacht wordt aan een jonge accountant, die verdere ervaring wenst op te doen in de algemene praktijk.

Voor gegadigden die speciale belangstelling hebben voor de adviespraktijk bestaat — na gebleken aanleg en geschiktheid — de mogelijkheid tot verdere specialisatie.

Brieven met volledige inlichtingen te richten aan het kantooradres Deldenerstraat 61, Hengelo (O.).

Het
**NEDERLANDS
KATOENINSTITUUT**

vraagt, wegens promotie van de huidige medewerker, voor indiensttreding op korte termijn een

MARKTONDERZOEKER

Deze functionaris zou geheel zelfstandig markt-analytische studies op het gebied van het katoenverbruik in Nederland moeten kunnen verrichten.

Gedacht wordt aan een jonge econoom (25 tot 30 jaar) die over de volgende kwaliteiten beschikt:

- gevoel voor cijfers
- goed kunnen rapporteren
- gemakkelijk en representatief optreden
- bij voorkeur reeds enige praktische ervaring

Met de hand (niet met ballpoint) geschreven sollicitaties vóór 25 juni a.s. te richten aan de directie van het Nederlands Katoeninstituut, Zijpendaalseweg 12, Arnhem.

**HOLLANDSCHE SOCIËTEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.**

A^o 1807

.... meer dan
anderhalve eeuw
levensverzekering

HOOFDKANTOOR

Herengracht 475, Tel. (020) 221322, AMSTERDAM G.

HEAD OFFICE FOR CANADA

Holland Life Building

1130 Bay Street, Tel. WA 5-4511, TORONTO.

ADVIESBUREAU VOOR BEDRIJFSORGANISATIE AVB te Utrecht

vraagt een

medewerker

die na een inwerkperiode in staat is om in teamverband middel-grote bedrijven van uiteenlopende aard te adviseren op het gebied van de organisatiestructuur en planning.

De gedachten gaan uit naar een functionaris van ca 35 jaar met een grote belangstelling voor en ervaring in het oplossen van bedrijfsorganisatorische problemen met betrekking tot de planning in ruime zin. Deze ervaring, welke beslist is vereist, dient bij voorkeur verworven te zijn op de organisatie-afdeling of het bedrijfsbureau van een grote onderneming.

Ten aanzien van de opleiding wordt in eerste instantie gedacht aan een H.T.S.-er of academicus (b.v. bedrijfs-econoom). Ook voor hen die in het bezit zijn van het S.P.D. zijn passende mogelijkheden, op ons kantoor, als naast deze opleiding gewezen kan worden op een ruime ervaring.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige gegevens worden onder nummer 85 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

Telkens en telkens blijkt ons weer hoezeer de nog steeds snel groeiende lezerskring van onze uitgave

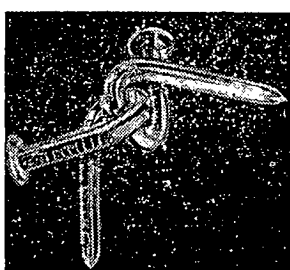
deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wekelijks:

- 1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3e Door een ieder te hanteren fondsanalyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiter-aard zonder sensatie.
- 5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

PUZZELT U OOK WEL EENS?

U vindt puzzelen een prettige ontspanning. Maar dat vindt u waarschijnlijk niet, wanneer u zich moet bezig houden met puzzles op verzekerings- of administratief gebied.

CENTRAAL BEHEER en de bij haar aangesloten onderlinge ondernemersorganisaties lossen deze problemen voor u op.

CENTRAAL BEHEER, instelling voor het bedrijfsleven, geeft u voorlichting en sluit voor u op aantrekkelijke voorwaarden pensioen-, invaliditeits-, brand-, w.a.-, motorrijtuig- en andere verzekeringen.

CENTRAAL BEHEER voert met behulp van elektronische apparatuur uw loon-, salaris- en andere administraties uit.

WET-RISICO

bedrijfs-w.a.-verzekering, motorrijtuigverzekering, ongevallenverzekering voor inzittenden van automobielen, collectieve invaliditeitsverzekering.

BRAND-RISICO

brand- en bedrijfsschadeverzekering van industriële en andere objecten.

MOLEST-RISICO

verzekering tegen oorlogsschade, stormschade en andere risico's.

VERVOER-RISICO

transportverzekering van goederenzendingen in binnen- en buitenland.

PENSIEN-RISICO

collectieve ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering.

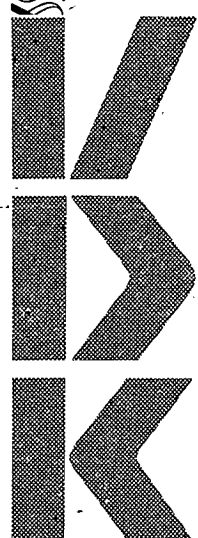
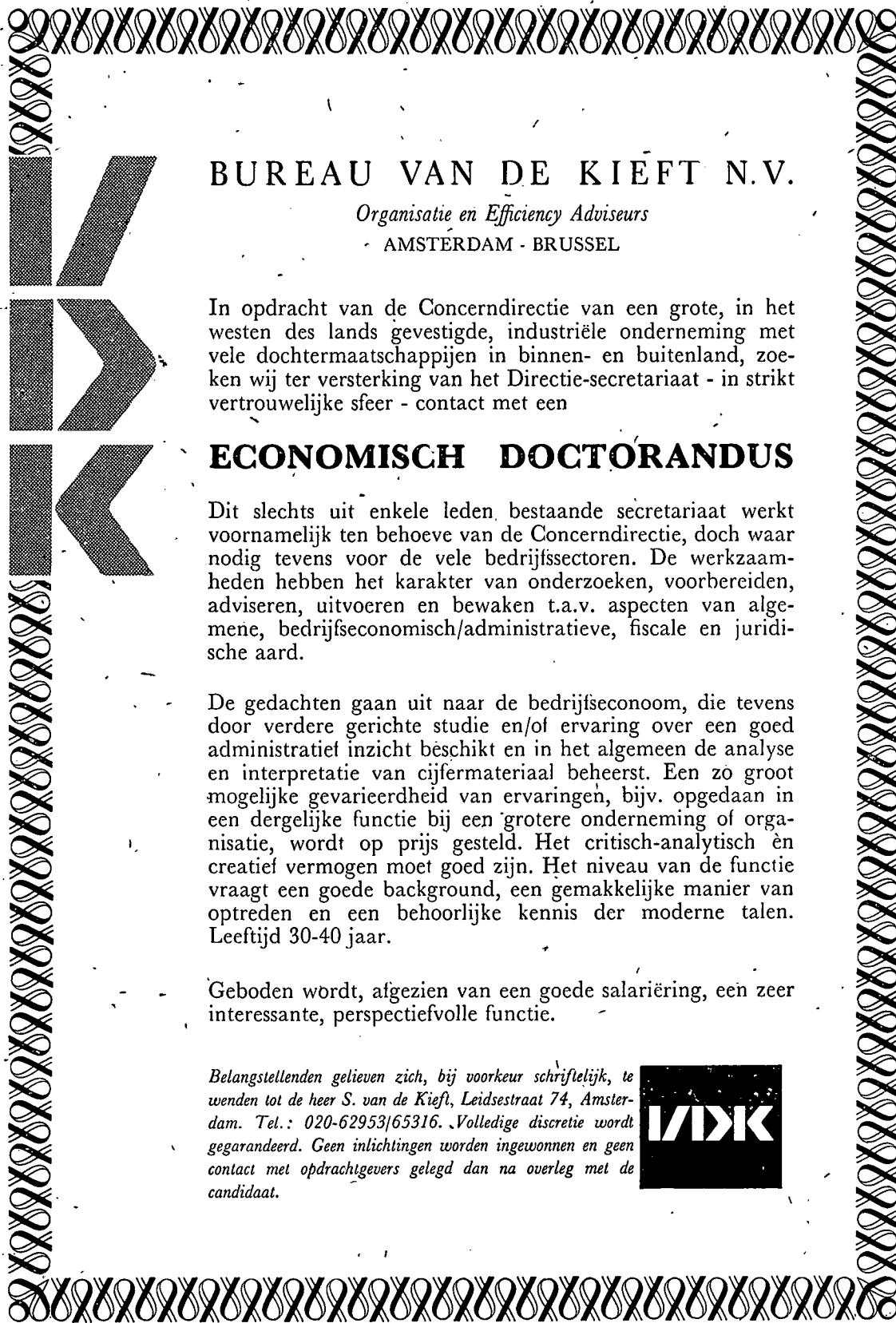
VERENIGING VOOR CENTRALE ELEKTRONISCHE ADMINISTRATIE - C.E.A.

loon-, voorraad-, debiteuren-administratie, facturering enz. met behulp van elektronische apparatuur.

CENTRAAL BEHEER

BOS EN LOMMERPLANTSOEN | AMSTERDAM-W. TEL. 134971 - POSTBUS 8400

CENTRAAL
CB.
BEHEER

BUREAU VAN DE KIEFT N.V.

Organisatie en Efficiency Adviseurs

AMSTERDAM - BRUSSEL

In opdracht van de Concerndirectie van een grote, in het westen des lands gevestigde, industriële onderneming met vele dochtermaatschappijen in binnen- en buitenland, zoeken wij ter versterking van het Directie-secretariaat - in strikt vertrouwelijke sfeer - contact met een

ECONOMISCH DOCTORANDUS

Dit slechts uit enkele leden bestaande secretariaat werkt voornamelijk ten behoeve van de Concerndirectie, doch waar nodig tevens voor de vele bedrijfssectoren. De werkzaamheden hebben het karakter van onderzoeken, voorbereiden, adviseren, uitvoeren en bewaken t.a.v. aspecten van algemene, bedrijfseconomisch/administratieve, fiscale en juridische aard.

De gedachten gaan uit naar de bedrijfseconoom, die tevens door verdere gerichte studie en/of ervaring over een goed administratief inzicht beschikt en in het algemeen de analyse en interpretatie van cijfermateriaal beheerst. Een zo groot mogelijke gevarieerdheid van ervaringen, bijv. opgedaan in een dergelijke functie bij een grotere onderneming of organisatie, wordt op prijs gesteld. Het kritisch-analytisch en creatief vermogen moet goed zijn. Het niveau van de functie vraagt een goede background, een gemakkelijke manier van optreden en een behoorlijke kennis der moderne talen. Leeftijd 30-40 jaar.

Geboden wordt, afgezien van een goede salariering, een zeer interessante, perspectiefvolle functie.

Belangstellenden gelieven zich, bij voorkeur schriftelijk, te wenden tot de heer S. van de Kieft, Leidsestraat 74, Amsterdam. Tel.: 020-62953/65316. Volledige discretie wordt gegarandeerd. Geen inlichtingen worden ingewonnen en geen contact met opdrachtgevers gelegd dan na overleg met de kandidaat.

DOOR RECLAME

kan men te veel
en ook te weinig uitgeven

*

De meeste mislukkingen
zijn vaak het gevolg van het LAATSTE